

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang VII, Nr. 236

Parasjat Kie Tissa

17 Adar I, 5768
22/23 februari 2008

Overzicht Parasjat Kie Tissa (Sjemot 30:11-34:35)

Mosjé houdt een volkstelling door de halve sjekels te tellen die door alle mannen boven de twintig jaar gegeven zijn. Mosjé wordt geboden een koperen wasbekken te maken voor het *Misjkan*. De vrouwen schenken het benodigde materiaal. De samenstelling van de zalvingsolie wordt gespecificeerd, en Hasjem instrueert Mosjé om deze olie alleen te gebruiken voor de inwijding van het *Misjkan*, zijn vaatwerk en voor de zalving van Aharon en diens zonen. Hasjem kiest Betsalel en Oholiav uit als de vakmannen om het *Misjkan* en al de voorwerpen ervoor te maken. Het Joodse volk wordt geboden de Sjabbat te houden als een eeuwig teken dat Hasjem de wereld geschapen heeft. Mosjé krijgt twee Stenen Tabletten van het Getuigenis, waarop de tien geboden staan geschreven. Een gemengde menigte die met het Joodse Volk Egypte verlaten heeft, raakt in paniek wanneer het lijkt dat Mosjé niet op tijd terug komt van de berg, en dwingen Aharon een gouden kalf te maken om dat te aanbidden. Aharon probeert hen af te houden en het uit te stellen. Hasjem zegt tegen Mosjé dat hij onmiddellijk naar het volk moet terugkeren, en dreigt alles en iedereen te vernietigen en een nieuwe natie uit Mosjé op te bouwen. Wanneer Mosjé de orgie van de afgodendienst ziet, smijt hij de Stenen Tabletten met de tien geboden op de grond en vernietigt het gouden kalf. De Levieten melden zich vrijwillig aan om de overtreders, 3.000 man, te doden. Mosjé bestijgt opnieuw de berg om Hasjem om vergeving te vragen voor het volk, en Hasjem accepteert zijn gebeden. Mosjé zet het *Misjkan* op en de wolk van de glorie van Hasjem keert terug. Mosjé vraagt Hasjem om hem de regels, waarbij de wereld geregeerd wordt, te tonen, maar hem wordt slechts een klein deel van zijn verzoek ingewilligd. Hasjem vertelt hem nieuwe stenen uit te hakken, en toont hem de tekst van het gebed dat genade zal oproepen. Afgoderij, overspel en de combinatie van melk en vlees zijn verboden. De wetten van Pesach, de eerst geborene, de eerste vruchten, Sjabbat en Soekot worden geleerd. Wanneer Mosjé afdaalt met het tweede stel Tabletten, glanst zijn gezicht ten gevolge van het contact met de G-dheid.

Met toestemming vertaald uit Torah Weekly van Ohr Somayach in Jerusalem, Israel

©1998 Ohr Somayach International - All rights reserved.

Haftara Kie Tissa (I Koningen 18:1-39)

Samenvatting

Ovadjia en Koning Achav ontmoeten de profeet Eliahoe. Koning Achav, die getrouwd is met de slechte Koningin Iezèvel (Jezebel) verwijt Eliahoe de rampen die het land treffen. Eliahoe antwoordt hem dat het Achav is en diens afgoden aanbeddend huis dat Hasjem vertoord heeft, waardoor de droogte in het land is ontstaan. Eliahoe zegt tegen Achav dat hij heel Israël en 450 priesters van de Ba'al en 400 priesters van Astarte moet verzamelen, samen met Eliahoe, op de berg Carmel.

Eliahoe suggereert een experiment om de ware G-d vast te stellen. De 450 Ba'al profeten moeten een stier van eigen keuze in stukken op het altaar leggen, zonder vuur, en Eliahoe zal hetzelfde doen en ieder zal zijn god aanroepen.

De Ba'al profeten riepen de hele dag hun afgod aan, maar kregen geen antwoord.

Daarna bereidde Eliahoe zijn offerstier. Hij liet er drie emmers water overheen gooien. Maar toen hij Hasjem aanriep kwam er een vuur uit de hemel dat het offer verteerde. Hierop riep heel het volk uit: „Hasjem, Hij is G-d, Hasjem, Hij is G-d!”

Het verband met de parasja

Na de zonde van het gouden kalf vermaande Mosjé het volk onbevreesd, hij alleen tegen over zoveel zondaars. Hij vernietigde het gouden kalf, liet de overtreders executeren en moedigde de Joden aan om *tesjoewa* te doen.

De profeet Eliahoe stond ook alleen tegenover een heel volk op de berg Carmel. Ook hij slaagde erin zowel alle aanwezigen *tesjoeva* te laten doen, als de priesters van de Ba'al ter dood te laten brengen.

De daden van beide fanaticelingen, Mosjé en Eliahoe, werden gemotiveerd door hun diep geloof en gevoelens van verantwoordelijkheid voor het Joodse volk. Zij riskeerden hun leven om Bnei Jisraël terug te brengen op een geestelijk niveau, dat past bij G-ds heilige volk.

VERKLARINGEN OP DE PARASJA

„Wanneer je de hoofden van de Israëlieten opneemt, overeenkomstig hun aantallen, laat ieder dan aan Hasjem een verzoening voor zijn ziel geven wanneer zij geteld worden, dan zal er geen plaag zijn als ze geteld worden.” (*Sjemot* 30:12)

[*Wanneer je de hoofden opneemt naar hun aantallen* – d.w.z. wanneer je het aantal hoofden van de Israëlieten telt, wanneer je een volkstelling houdt.]

Kie Tissa is een uitdrukking voor ‘opnemen’, zoals Onkelos vertaalt. D.w.z., wanneer je de som van hun aantal wilt opnemen, om te weten hoe talrijk ze zijn, dan mag je hen niet tellen naar hun aantal hoofden, maar zij zullen elk een halve sjekel geven en je zult de sjekels tellen en zo zal je hun aantal weten (*Rasji*).

Rasjbam legt uit, dat toen Mosjé de Israëlieten bijeen bracht met het doel om de offers voor het Misjkan te reserveren, hij hen telde. Dit zilver werd gegeven voor het werk aan het Misjkan, zoals er geschreven staat in *parasjat Pekoedei* (*Sjemot* 38:25): „En het zilver van de volkstelling was honderd talenten, enz.”

Ramban schrijft: G-d gebod Mosjé: Wanneer je de Israëlieten telt, dan zullen ze de lossing van hun ziel geven, hetgeen een halve sjekel is. Verder gebod Hij Mosjé (vs. 16): „Je zult het zilver van de verzoening nemen... en het gebruiken voor het werk aan de Tent der Samenkomst.” Hierdoor [t.g.v. het feit dat G-d de volkstelling noemt] begreep Mosjé dat hij nu het volk moest tellen, en dat deed hij, zoals er geschreven staat (*Sjemot* 38:25): „En het zilver van de volkstelling was honderd talenten, enz.” G-d behoefde Mosjé niet expliciet te gebieden: „En nu moet je hun aantal opnemen.” In plaats daarvan gaf G-d Mosjé een algemeen gebod dat geschikt was voor iedere keer dat de Israëlieten geteld zouden worden, namelijk dat hij een halve sjekel moest inzamelen van ieder die geteld werd. Ik geloof dat bij deze gelegenheid G-d niet van Mosjé verlangde dat hij de tenten van de Israëlieten zou binnengaan om hen te tellen, zoals hij moest doen toen hij de Leviëten moest tellen, hetgeen in Bamidbar besproken wordt [*Tanchoema, Bamidbar* 16, waar staat: „En Mosjé stelde zich op aan de ingang van hun tenten, enz.”], maar dat hij het deed, zoals onze Geleerden zeggen, door middel van de halve sjekel die zij hem brachten voor de offers, want hij gebod hen dat ieder die twintig jaar of ouder was, een halve sjekel moest geven. Ze brachten Mosjé de lossing als een vrijwillig offer, samen met de andere vrijwillige offers iedere ochtend [zie verderop 36:3]. Dat is de reden waarom Hij alleen maar zei [vs. 16]: „Neem het verzoeningsgeld,” hetgeen betekent: Ik heb je geboden dat wanneer je een volkstelling onder de Israëlieten houdt, dat zij dan jou hun losgeld moeten geven. En nu zullen zij het vrijwillig geven en jij zult het bestemmen „voor de dienst in de Tent der Samenkomst” [vs. 16]. Daarom eiste Mosjé niet dat Aharon en de stamhoofden hem zouden begeleiden [zoals zij moesten bij de telling in Bamidbar 1:3-4]. Denk niet dat Mosjé hen toch telde, omdat er staat [in vs. 13]: „Dit zullen zij geven, ieder van hen die door de telling gaat,” want dat betekent: ‘ieder die geschikt is om te worden geteld’.

De *Or Hachajiem* vraagt waarom Tora zegt: „*Kie Tissa* – wanneer je opneemt,” in plaats van het meer gebruikelijke ‘wanneer je telt,’ en waarom er staat „de hoofden van de Israëlieten” in plaats van het meer gebruikelijke ‘Israëlieten.’ Het kan niet betekenen dat Mosjé hun hoofden moest tellen, want de Israëlieten moesten een halve sjekel geven en die halve sjekels moesten geteld worden. *Or Hachajiem* merkt verder op dat het woord „overeenkomstig hun aantallen” overbodig is. Hij antwoordt dat dit vers begrepen kan worden in het licht van wat de Rabbijnen zeggen in *Bereisjiet Rabba* 12:10, dat de hoofden van zondaren vaak gebogen zijn wegens hun zonden. Een aspect van het kwaad is dat de boosdoeners naar de grond zullen kijken [in de Komende Wereld] omdat het kwaad hen degradeert en vernedert. Omgekeerd heft heiligheid omhoog, zoals we zien [in *Bereisjiet* 23:17], waar letterlijk staat: „En het veld van Efron stond op...”, hetgeen onze Geleerden in *Bereisjiet Rabba* 58:8 verklaren: het veld had een laag aanzien, want het was het eigendom van een gewoon man, en nu rees het in aanzien, want het ging over in eigendom van een groot man [Avraham].

Dit gebod was gegeven na de zonde van het gouden kalf, zoals blijkt uit de zin: „En gebruik het voor het werk aan de Tent der Samenkomst,” waarover de Rabbijnen zeggen: hiervan kunnen we afleiden dat Mosjé geboden was om de Israëlieten te tellen na het incident met het gouden kalf (*Tanchoema, Kie Tissa* 9). Daarom zegt Tora: „Wanneer je de hoofden van de Israëlieten opneemt,” d.w.z. wanneer je hun hoofden, die gebogen waren ten gevolge van de schande van de degradatie, die zij op zich gebracht hadden door de zonde van het gouden kalf, opheft. Dat is de betekenis van „overeenkomstig hun aantallen.” Dat moet begrepen worden als parallel aan Bamidbar 31:49, waar Tora zegt dat niet één van de 12.000 man, die Mosjé had uitgezonden op de strafexpeditie tegen de Midjanieten, gewond raakte tijdens die oorlog. Ook daar staat: „Neem de hoofden op,” en ook daar betekent het „neem hun aantal op.” Traktaat *Sjabbat* 64 zegt dat de woorden „*welo nifkad mimènoe iesj*” betekent dat niet één van de soldaten schuldig was aan een zonde. [Ook hier betekent „overeenkomstig hun aantallen” dat door het innen van de halve sjekel van iedere Israëliet, Mosjé hun hoofden ophefte, die gebogen waren wegens hun zonde van het gouden kalf.

MISJNA VAN DE WEEK

Berachot – Hoofdstuk 6

Misjna 4

Rabbi Jehoeda zegt: als¹ er voor iemand veel soorten liggen², en als daarbij van de zeven soorten³ is, dan zegt hij daar de beracha over. De Geleerden zeggen: hij zegt de beracha waarover hij wil⁴.

Aantekeningen bij misjna 6:4

1. De Misjna bespreekt de prioriteit van de berachot.

2. Het gaat om allerlei verschillende soorten spijzen. Er is een meningsverschil in de Gemara over wat de Misjna bedoelt: A) Het zijn allen verschillende soorten vruchten maar ze hebben allen dezelfde beracha nodig: of B) Het zijn verschillende soorten voedsel en ze hebben allen een verschillende beracha nodig.

In geval A kiest men één vrucht uit, zegt daarover de beracha en bedenkt daarbij dat die ook geldt voor de overige vruchten. De discussie die volgt in de Misjna gaat dan over de vraag: Welke vrucht kiest men als eerste.

In geval B gaat de discussie die volgt in de Misjna over de vraag welke beracha en welke soort voedsel voorrang heeft.

3. **Van de zeven soorten:** Tarwe, gerst, druiven, vijgen, granaatappels, oliehoudende olijven en dadels. En deze gaan voor, want hiervoor werd Israël geprezen. (RAV) [Deze zeven soorten worden genoemd in *Dewariem* 8:8].

[Wanneer verschillende van deze zeven soorten voor iemand liggen, dan wordt de volgorde bepaald door die waarin zij in Tora genoemd worden: *Een land van tarwe, gerst, druiven, vijgen*, enz. De Tora noemt ze in aflopende volgorde van belangrijkheid (Rasji).

4. **Hij zegt de beracha over wat hij wil:** Wat hij het lekkerste vindt, gaat voor. En de halacha volgt de geleerden.

[Er wordt uitgebreid in de Gemara gediscussieerd (zie boven nr 2). In geval A, waar alle vruchten dezelfde beracha vereisen, bijvoorbeeld appels, peren en dadels, (die allen de beracha *boree perie ha'eets* nodig hebben), eist Rabbi Jehoeda dat men eerst over een van de „zeven” vruchten een beracha maakt, dus dadels.

De geleerden zeggen: wat hij het lekkerst vindt. Allen zijn het erover eens, dat als de vruchten verschillende berachot nodig hebben, dat men die ook moet zeggen.

Volgens de tweede mening (B) in noot nr. 2, gaat de discussie tussen Rabbi Jehoeda en de geleerden over het geval dat er verschillende soorten voor iemand liggen. Rabbi Jehoeda zegt dat de „zeven” soorten voorgaan, de geleerden zeggen dat het niets uitmaakt.

Rambam *paskent* als volgt: „Wanneer men verschillende soorten voedsel voor zich heeft liggen, maar de berachot is voor allen dezelfde [dus zoals in geval (A) hierboven, dan zegt men de beracha voor een soort en maakt daarmee de rest vrij. Wanneer er verschillende soorten voedsel zijn die ieder hun eigen beracha vereisen, dan doet hij dat. „Wanneer hij geen voorkeur heeft, en er staat één van de zeven soorten op tafel, dan zegt hij de beracha over wat het eerst in het Toravers genoemd wordt”. (*Hilchot Berachot* 8:13).

De *Sjoelchan Aroech* (O.Ch. 211:1) zegt: „Als men verschillende soorten vruchten voor zich heeft, die allen dezelfde beracha vereisen, en daaronder zijn er van de zeven soorten, dan gaat die van de zeven soorten voor, ook als hij die minder lekker vindt dan de andere soorten. Wanneer er geen van de zeven soorten bij zit, neemt hij eerst die welke hij het lekkerst vindt. Wanneer de beracha niet voor allen gelijk is, dan, zelfs al is er één van de zeven soorten bij, bijvoorbeeld radijs en olijven liggen voor hem, dan mag hij als eerste nemen wat hij wil, zelfs iets dat hij niet het lekkerst vindt. Maar sommigen zeggen dat hij eerst moet nemen wat het lekkerst is in zo'n geval.

De *Misjna Beroera* voegt daar aan toe dat het voorbeeld van de radijs en olijf eigenlijk geen goed voorbeeld is, omdat dit alleen geldt voor *adama* en *ha'eets*, maar als het ene *sjèhakol* vereist en andere *ha'eets* dan gaat de boomvrucht beslist voor.

DE MITSWOT VAN DE WEEK

108. Het is verboden om een rein dier en haar jong op één dag te slachten,

zoals er geschreven staat (*Wajjikra* 22:28): „En of het een koe of een schaap is, je zult haar en haar jong niet op één dag slachten.” Maar als iemand dit verbod overtreden heeft en de dieren toch ritueel geslacht heeft, dan is het vlees kosjer. De dag volgt op de nacht [d.w.z. dat een dag gerekend wordt van zonsondergang tot zonsondergang]. Daarom, als iemand een moederdier slachtte aan het begin van de nacht van de vierde dag van de week [dinsdagavond], dan mag hij het jong niet slachten voor het begin van de vijfde dag [woensdagavond na het uitkomen van de sterren]. Maar als hij het moederdier slachtte aan het eind van de vierde dag [woensdagmiddag vóór zonsondergang], dan mag hij het jong aan het begin van de avond van de vijfde dag slachten [d.w.z. woensdagavond na het uitkomen van de sterren].

Dit geldt overal en altijd, zowel voor mannen als voor vrouwen.

Wekelijkse Halacha Serie

HILCHOT BERACHOT

**Gebaseerd op de Kitsoer Sjoelchan Aroech, Misjna Beroera, Sja'arei Halacha,
WeZot Haberacha en Haberacha Kehilchata
Samengesteld door Zwi Goldberg**

Aflevering 19

Hoofdstuk III - Netilat Jadajiem en Hamotsie

D. Voedsel dat men samen met brood eet

1. De beracha *hamotsie* die men aan het begin van de maaltijd gezegd heeft, bevrijdt ons in het algemeen van het zeggen van nog andere berachot voor ander voedsel of drinken dat als een deel van de maaltijd beschouwd kan worden¹.
2. Voedsel dat als een deel van de maaltijd beschouwd wordt, is bijvoorbeeld vleeswaren, vis, eieren, groente, kaas, pap², zuur e.d. Zij worden gewoonlijk samen met brood gegeten of als aanvulling om de honger te stillen. Zelfs al eet men ze zonder brood, dan nog hoeft men er geen aparte beracha voor te maken, want zij zijn vrijgesteld door de beracha *hamotsie* die men voor het brood gemaakt heeft. Men hoeft er ook geen aparte na-beracha voor te maken.
3. Echter, wanneer men wijn tijdens de maaltijd drinkt, moet men daar de beracha *borei perie hagafen* voor zeggen. Dit is omdat wijn als een speciaal belangrijke drank beschouwd wordt. Men moet ook een aparte beracha zeggen voor voedsel dat wel tijdens de maaltijd gegeten wordt, maar dat halachisch niet als een onderdeel van de maaltijd beschouwd wordt, zoals vijgen, druiven en andere soorten vruchten en andere nagerechten¹.

E. Andere halachot betreffende de maaltijd

1. Tijdens de maaltijd mag men niet enig lichaamsdeel aan raken dat bedekt hoort te zijn. Zo ook hoort men niet op zijn hoofd te krabben. Als iemand toch een van deze dingen doet, of als men naar het toilet geweest is tijdens de maaltijd, of als men niet zeker is of men zijn handen schoon gehouden heeft, dan moet men opnieuw *netilat jadajiem* doen³.
2. Men praat niet men zijn mond vol, om te voorkomen dat het voedsel in het verkeerde keelgat glijdt. Hoewel het een mitswa is om over Tora te praten aan de maaltijd, moet men dat doen tussen de verschillende gangen door, maar niet tijdens het eten⁴.
3. Wanneer men gezamenlijk eet, hoort men op elkaar te wachten, niet op elkaars bord te staren, zich gedragen overeenkomstig de regels van de gastheer, zich niet kwaad maken, zijn glas niet in één teug leegdrinken (behalve als het een erg klein glaasje is), de pitten die men uitspuugt, gooit men niet op de tafel, men plukt geen kruimeltjes van de tafel, men bijt geen stuk voedsel af en legt de rest weer terug in de schaal, men drinkt niet uit een glas en geeft de rest aan zijn buurman, kortom, men gedraagt zich behoorlijk⁵.
4. Men hoort niet van tafel op te staan om het huis te verlaten tijdens de maaltijd, zelfs niet als men van plan is terug te komen. Er zijn veel details met betrekking tot deze halacha en ze hangen o.a. af van de vraag of men brood bij de maaltijd heeft gegeten of alleen maar ander voedsel⁶.
5. Wanneer een aantal mensen gezamenlijk eten, en sommigen verlaten hun plaats, dan hoeven zij geen berachot te herhalen als zij terugkomen om hun maaltijd te hervatten, zolang er nog minstens één persoon aan tafel is blijven zitten. In dat geval wordt dat niet beschouwd alsof zij hun maaltijd hebben onderbroken⁷.

---

1. Sj.A. O.Ch. 177:1.

2. Zoals ook cornflakes e.d. En hoewel dat doorgaans niet met brood gegeten wordt, wordt het wel tijdens de maaltijd gegeten om de eetlust te stillen en hoort het dus bij de broodmaaltijd (M.B. 177:1).

3. Sj.A. O.Ch. 164:2. De Misjna Beroera (n. 9) licht daar toe dat deze lichaamsdelen zweterig zijn en daarom moet men zijn handen wassen als men ze heeft aangeraakt.

4. Sj.A. O.Ch. 170:1 en M.B. 1.

5. Sj.A. O.Ch. 170: 2-22 (zie daar).

6. Zie Sj.A. O.Ch. 178 en de inleiding daarop van de Misjna Beroera.

7. Sj.A. O.Ch. 178:2.

WAT IS KABBALA

Door Rabbi Shimon Leiberman

Deel 2 - Begrip van het Oneindige

Hoe kunnen we iets van G-d waarnemen? Kabbala onthult de relatie tussen het Oneindige en de mensheid.

De Kabbala gaat over het begrijpen van G-d.

Dit brengt ons tot een grote paradox, want hoe kunnen wij – die eindig zijn, G-d begrijpen, Die Oneindig is.

De Kabbala beschrijft G-d als *Ein Sof*, hetgeen in het Hebreeuws ‘zonder einde’ betekent.

In het dagelijks spraakgebruik zijn we gewend het woord ‘oneindig’ te gebruiken wanneer we iets ‘heel, heel er groots’ bedoelen, of iets wat ‘ontelbaar’ is. Maar de ware definitie is ‘zonder grenzen’ of ‘zonder parameters.’

Net zoals wanneer wij fysiek iets vastpakken, wij hoeken of randen nodig hebben, zo ook wanneer wij iets mentaal willen (be-) grijpen, moeten we de grenzen van het idee begrijpen als punt van referentie. Daarom, als wij iets definiëren, geven wij het parameters, en dan zijn wij in staat het te bevatten.

De helderheid van een afbeelding is afhankelijk van de scherpte van het contrast van zijn grenzen. Wanneer ik iemand wil beschrijven, dan wijs ik op de verschillen tussen hem en anderen. Als ik zeg: „Hij is groot,” dan bedoel ik te zeggen: „Hij is groter dan de meeste anderen.”

G-d wordt *Bal Tachliet* genoemd – hij is op geen enkele manier begrensd.

Dit betekent niet alleen dat Zijn kracht en macht onbegrensd is, maar dieper, dat we G-d niet kunnen vergelijken met welke menselijke ervaring dan ook.

De beschrijving van het onbeschrijflijke

Wanneer een kind vraagt om honing te beschrijven, dan kunnen we wijzen op de zoetheid van suiker, de kleur van bruine toast en de structuur van stroop, en dan vertellen we hem dat hij die drie dingen zich bij elkaar moet voorstellen.

Maar wanneer een kind vraagt om een verklaring van de politiek van de relaties van de werkplaats, dan hebben we het moeilijk om daar een illustratie van te vinden, omdat emotionele interacties geen reële parallel hebben in de wereld van een kind.

Hetzelfde geldt voor de de essentie van G-d. Geen vergelijking, illustratie of metafoor kan Zijn realiteit dichter bij ons begrip brengen. Hij is gewoon *Ein Sof* – ondefinieerbaar, punt uit.

Wat bestuderen we dan in de Kabbala?

Accepteren we dan het idee dat het verstand een nutteloos instrument is wanneer het gaat over contact met G-d? Of dat de omgang met G-d alleen maar een transcendentale – bovenzintuigelijke – emotionele toestand is van zelfontkenning en acceptatie?

Nee. Het kan niet zijn dat de menselijke geest – ons belangrijkste en meest G-ddelijke orgaan – geen enkel nut heeft bij onze poging om met onze Schepper te communiceren.

De wereld van het begrip

Het antwoord is, dat hoewel G-d Zelf *Ein Sof* is, Hij een plaats geschapen heeft die in wisselwerking met Hemzelf staat, namelijk de mensheid, die voor ons begrensd en gedefinieerd is. Deze plaats wordt *hanhaga* genoemd en dat is de wereld waarin we gebruik kunnen maken van ons begrip en kennis.

Maar is deze wereld zonder betekenis in de absolute zin? Is hij geschapen alleen maar om onze geest bezig te houden, omdat we toch nimmer het ware kunnen bevatten?

Laten we eens twee illustraties met elkaar vergelijken, die onze vraag kunnen toelichten en hopelijk een antwoord geven.

Een volwassene bezoekt het huis van zijn vriend, die hem gevraagd heeft te komen babysitten. De volwassene heeft weinig gemeen met het kind, maar moet hem toch bezighouden (laten we zeggen dat de televisie kapot is). Hij bedenkt een spelletje met dobbelstenen en gaat dat met het kind zitten spelen.

Terwijl hij dat doet heeft de volwassene de volwassen wereld verlaten en is de wereld van het kind binnengegaan. Jaren later, wanneer het kind op dit moment terugkijkt, zal hij dit zich misschien herinneren als iets aardigs van die volwassene. Maar niets in het spel is een reflectie van de waarden van die volwassene.

Laat ons nu een tweede illustratie bekijken. Een volwassene sticht een school voor kinderen, waar hij hen waardigheid, verantwoordelijkheid en rechtvaardigheid leert. Maar dat zijn abstracte begrippen, zonder betekenis voor een kind. Daarom maakt hij een regel, dat er te allen tijde witte overhemden en dassen gedragen

moeten worden, dat er een bepaalde hoeveelheid huiswerk door ieder kind gemaakt moet worden en dat studieresultaten of het gebrek daarvan genoteerd en gepubliceerd zullen worden.

In de gedachte van het kind zijn dat concrete regels, en fysieke realiteiten waar het kind iets mee kan doen. Echter, de regels worden onderbouwd door abstracte principes, die het kind verondersteld wordt te leren. Wanneer het kind opgroeit, zal hij de diepere waarde van de regels leren begrijpen.

Dit is wat er aan het werk is in G-ddelijke *hangana* – hetgeen natuurlijk zit opgesloten in de regels en wetten van Tora. Voor ons zijn de regels en wetten van Tora dictaten. Maar ze zijn concreet en eindig en daarom begrijpelijk. Maar hun „ziel” zo te zeggen, is G-ddelijk.

Het bestuderen, gehoorzamen en begrijpen van deze *hanhaga* veroorlooft ons om geleidelijk een gevoel van de G-ddelijke wil te ontwikkelen.

Dit is het onderwerp van Kabbala.

De Kabbala probeert de G-ddelijke *hanhaga* te begrijpen, in tegenstelling tot het begrijpen van G-d Zelf. Maar door een dieper begrip te krijgen van *hanhaga* krijgen wij een blik van G-d Zelf.

ONZE GELEERDEN

Chaim ben Moses ibn Attar, ook bekend als **Or Ha-Chajiem**, was een talmoedist en kabbalist; geboren te Mequenez, Morocco, in 1696; overleden in Jerusalem 31 Juli 1743. Hij was een van de meest prominente rabbijnen in Morocco.

In 1733 besloot hij zijn geboorteland te verlaten en zich in het Land Israël te vestigen, dat toen tot het Ottomaanse Rijk behoorde. Onderweg werd hij vastgehouden in Livorno door de rijke leden van de Joodse gemeenschap daar, die een Jesjiva voor hem oprichtten. Vele van zijn leerlingen werden later vooraanstaand en voorzagen hem van middelen om zijn *Or Ha-Chajiem* te laten drukken.

Overall waar hij reisde werd hij met grote eer ontvangen. Dat was te danken aan zijn uitgebreide kennis, scherp intellect en buitengewone vroomheid. Midden 1742 kwam hij aan in Jeruzalem, waar hij het hoofd werd van de Beit Midrasj Knesset Jisrael.

Eén van zijn leerlingen was Rabbijn Chaim Josef David Azulai, die volledig van hem onder de indruk schijnt te zijn geweest. Hij schreef over hem: „Atars hart klopt met Talmoed; hij werpt bergen omver als een rusteloze wervelwind; zijn heiligheid was die van een engel van Hasjem, ... die alle banden met de wereldlijke zaken heeft afgesneden.”

Zijn publicaties:

1. *Chefetz Hasjem* (God's Verlangen), Amsterdam, 1732—dissertatie op de vier Talmoed-traktaten *Berachot, Sjabbat, Horajot, and Choellin*.
2. *Or ha-Chajiem* (Het Licht van het Leven), Venetië, 1742 — a commentaar op de Tora volgens de vier methoden, die bekend staan als *Pardes*; het is vele malen herdrukt. Zijn bekendheid is hoofdzakelijk op dit werk gebaseerd en daar heeft hij zijn bijnaam aan te danken.
3. *Peri Toar* (Schitterende Vrucht), *novellae* op de *Sjoelchan Aroech, Joree De'a*, Amsterdam, 1742; Wenen en Lemberg, 1810.
4. *Risjon le-Zion*, Constantinopel, 1750 — commentaren op verschillende Talmoed-traktaten, op bepaalde delen van de *Sjoelchan Aroech*, op de terminologie van Maimonides, op de vijf *Megillot*, op de Profeten en op Spreuken.
5. Onder dezelfde titel werden in Polna, in 1804 zijn aantekeningen op Jehosjoea, Sjoftiem, Sjmoeël en Jesjajahoe gepubliceerd.

Hij ligt begraven op de Olijfberg, in Jeruzalem.